

การป้องกันความรุนแรงในครอบครัวต่อเด็กในชุมชน โดยการมีส่วนร่วม ของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

Preventing Domestic Violence against Children through Family, School, and Community Participation

Received 9 September 2023

Revised 26 December 2023

Accepted 30 January 2024

นัสรีนทร์ แซ่สะ¹

Natsarin Saesa²

นฤทธิ ดวงสุวรรณ³

Narit Dounsuan⁴

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องการป้องกันความรุนแรงในครอบครัวต่อเด็กในชุมชนแห่งหนึ่ง จังหวัดยะลา โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน เป็นการวิจัยด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการป้องกันความรุนแรงในครอบครัวที่กระทำต่อเด็กในชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า ความรุนแรงในครอบครัวต่อเด็กในหมู่บ้านแห่งนี้ที่เด็กเผชิญ คือ ความรุนแรงทางร่างกาย และความรุนแรงทางจิตใจ สาเหตุเกิดจาก 1) ด้านค่านิยมที่ว้ากัวให้ผู้หญิงลูกให้ตี ลูกคือสมบัติ พ่อแม่คือเจ้าของชีวิต 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านศีลธรรม ไม่ปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามกำหนด 4) ด้านยาเสพติด ในส่วนของการป้องกันความรุนแรงในครอบครัวต่อเด็กในชุมชนแห่งนี้ โดยการมีส่วนร่วมของ**ครอบครัว** ให้การดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด ดำเนินชีวิตตามศาสนากำหนดไว้ และยึดปฏิบัติตามหลักคำสอนศาสนาอิสลาม

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปัตตานี ประเทศไทย E-mail: natsarin.s@psu.ac.th

² Lecturer of Bachelor of Social Work Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus, Pattani, Thailand.

³ รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย E-mail: narit.d@psu.ac.th

⁴ Associate Professor, Institute for Peace Studies, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus, Songkla, Thailand.

ในการดำรงชีวิตและเลี้ยงดูบุตร โรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนตาดีกา (โรงเรียนสอนศาสนา) มีบทบาทในการให้ความรู้ความเข้าใจการอบรม ดูแลสังเกตพฤติกรรมของเด็ก และเยี่ยมบ้าน ชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา มีบทบาทในการให้คำปรึกษา ไกล่เกลี่ย และช่วยเหลือส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือต่อไป จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน เป็นการร่วมมืออย่างเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองในการช่วยกันดูแล ปกป้อง ค้ำครองเด็กในชุมชน เพื่อให้เด็กในพื้นที่ปลอดภัย ห่างไกลจากภัยความรุนแรงทุกรูปแบบ

ข้อเสนอแนะหน่วยงานด้านเด็กควรจัดตั้งให้มีหน่วยงานระดับอำเภอ หรือตำบล เพื่อให้เข้าถึงการบริการ และอย่างใกล้ชิดเด็ก หากมีหน่วยงานด้านเด็กในพื้นที่เพิ่มอีกหน่วย ก็จะช่วยในกลไกการขับเคลื่อนการทำงานปกป้องคุ้มครอง ดูแลเด็ก ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลต่อเด็กในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรุนแรงในครอบครัว หรืออื่นใดที่เกิดต่อเด็ก สามารถช่วยได้อย่างทันท่วงที และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็กในพื้นที่

คำสำคัญ: การป้องกันความรุนแรง, การป้องกันความรุนแรงต่อเด็ก, การมีส่วนร่วม

Abstract

This participatory action research focused on preventing domestic violence against children in a community in Yala Province with the participation of family, school, and community. Its objective was to safeguard children from violence in the family through a participatory process involving family, school, and community.

The study revealed that children in the target community had suffered from physical and mental abuse due to several reasons including 1) local values such as “spare the rod and spoil the child,” or “children are parental property and parents are their owners”; 2) economy; 3) moral standard or religious beliefs; and 4) drug abuse. To prevent violence against the children in this community, families watched over their children closely and practiced the

religious way of life and child raising. Primary schools, both in conventional and religious education, played a role in providing knowledge, nurturing, caring for, and observing children's behavior along with visiting their households. On the community level, community leaders and religious leaders were responsible for giving advice, mediating, and referring other relevant agencies for further assistance. It was evident that the participation of family, school, and community involved cooperation with an understanding of one's own roles and responsibilities to care for, protect, and safeguard children in the community from all kinds of violence.

It is recommended that an additional agency for children be established at the district or sub-district level to facilitate services pertaining to children. This will be an effective and productive mechanism to protect, safeguard, and care for children in the area to keep them safe from violence perpetrated by family members, or to respond quickly to any child-related incidents and provide them with the maximum benefit.

Keywords: Violence prevention, Violence prevention against children, Participation

บทนำ

ความรุนแรงในครอบครัว (Domestic violence) เป็นการใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากความไม่พอใจและเกิดจากอารมณ์เชิงลบ (Negative feeling) ของสมาชิกในครอบครัวที่กระทำต่อกัน และสัมพันธ์กับพฤติกรรม อารมณ์ และกระบวนการคิดในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ที่เป็นปัจจัยให้เกิดความรุนแรงขึ้น (Malley-Morrison, 2004) ทั้งนี้

ลักษณะความรุนแรงในครอบครัวมีลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น การทำร้ายร่างกาย (Physiological assault) การทำร้ายจิตใจ (Psychological/ Emotional/ Verbal abuse) การใช้ความรุนแรงในด้านสังคม (Social abuse) การใช้

ความรุนแรงด้านเศรษฐกิจ (Economical abuse) และการกระทำทารุณทางเพศ (Sexual assault) (ยังยุทธ แสนประสิทธิ์ และคณะ, 2554) ซึ่งสามารถจำแนกประเภทความรุนแรงในครอบครัวได้ออกเป็น 3 ลักษณะตามผู้ถูกกระทำ คือ ความรุนแรงที่เกิดกับเด็ก คู่สมรส และผู้สูงอายุ (รณชัย คงสกนธ์ และ นฤมล โพธิ์แจ่ม, 2551)

รายงานสถานการณ์ความรุนแรงในภาพรวม 76 จังหวัด ปี 2556 จากศูนย์การเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคมสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2556) พบว่า ผลการสำรวจข้อมูลสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวในสถานที่ทำงาน สถานที่สาธารณะ และชุมชนทั่วประเทศ จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 32,833 ตัวอย่าง เมื่อพิจารณาความรุนแรงในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างระดับจังหวัด หากพิจารณาเฉพาะจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า มีประเด็นที่น่าเป็นห่วง ดังนี้ 1) บุคคลในครอบครัวมีความสัมพันธ์ไม่อบอุ่น ได้แก่ จังหวัดยะลา สงขลา 2) บุคคลที่มีอารมณ์รุนแรงหรือชอบใช้กำลังในครอบครัว คือ จังหวัด ยะลาและสงขลา 3) ประสบการณ์ถูกกระทำ ความรุนแรงทางร่างกาย/จิตใจ/ทางเพศจากบุคคลในครอบครัว ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมามากที่สุด คือ จังหวัดยะลา และสงขลา 4) ครอบครัวที่มีการกระทำ ความรุนแรงทางร่างกาย/จิตใจ/ทางเพศโดยบุคคลในครอบครัวด้วยกัน มากที่สุด คือ จังหวัดยะลา และสงขลา 5) จังหวัดที่มีผู้ที่ไม่คิด/ไม่เคยคิด/ไม่เคยทำอะไรเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหามากที่สุด คือ จังหวัดยะลา และสงขลา ซึ่งจะเห็นว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ยะลา สงขลา มีสถิติความรุนแรงติดอันดับระดับประเทศ

ดังนั้น ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) มาเป็นแนวทางการทำงาน เพื่อศึกษาการป้องกันความรุนแรงในครอบครัวที่กระทำต่อเด็กในชุมชนแห่งหนึ่ง พื้นที่จังหวัดยะลา ซึ่งเป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีความรุนแรงมากที่สุดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการนำหลักการการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) และการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory research) ในการศึกษาในครั้งนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่กระทำต่อเด็ก โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

นิยามศัพท์ในการศึกษา

การมีส่วนร่วมในการปกป้องความรุนแรงในครอบครัวที่กระทำต่อเด็ก หมายถึง การมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ในการทำงาน ร่วมกันเพื่อปกป้อง คัดกรอง ดูแลเด็ก ไม่ให้เกิดความรุนแรงทุกประเภท ผ่านกระบวนการต่างๆ ที่ทางครอบครัว โรงเรียน ชุมชน คิดออกแบบกิจกรรม ร่วมกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้รูปแบบ/แนวทางในการป้องกัน และลดความรุนแรงในเด็กและ ครอบครัว โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

การทบทวนวรรณกรรม

ครอบครัวกับการป้องกันความรุนแรงในครอบครัว

ยังยงกต แส่นประสิทธิ์ และคณะ (2554) ได้ศึกษารูปแบบการป้องกัน ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของครอบครัวและ ชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา สภาพปัญหาปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของชุมชน พัฒนารูปแบบ การป้องกันปัญหาด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม และผลการใช้รูปแบบ การป้องกันปัญหาที่ได้พัฒนาขึ้น โดยมีชุมชนแห่งหนึ่งของจังหวัดปทุมธานีเป็นที่ ศึกษา ด้วยรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยความร่วมมือของ ผู้นำชุมชนจำนวน 10 คน ผลการวิจัย พบว่า 1) ชุมชนที่ศึกษามีสภาพความรุนแรง ในครอบครัวทางวาจามากที่สุด รองลงมา คือ ทางร่างกาย ทางจิตใจ และทาง เพศ ตามลำดับ ชุมชนย่อยที่แออัด และมีสภาพทางเศรษฐกิจไม่ดี จะมีปัญหาใน ทุกรูปแบบ โดยสาเหตุมาจากสภาพภายในตัวบุคคล และสภาพแวดล้อมทาง เศรษฐกิจสังคม 2) การพัฒนารูปแบบการป้องกันปัญหา ดำเนินการ 2 วงรอบ ใน

วงรอบแรกได้พัฒนาผู้นำชุมชนและครอบครัวแกนนำ การสังเกตและสะท้อนผลพบว่า ผู้นำชุมชนมีความรู้ เข้าใจ และมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ปัญหา และครอบครัวแกนนำมีการมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางดีขึ้น สำหรับในวงรอบที่ 2 ได้พัฒนาครอบครัวกลุ่มเสี่ยงและรณรงค์ในชุมชน การสังเกตและสะท้อนผลพบว่า คนในชุมชนรับรู้และตื่นตัวในปัญหา และครอบครัวบางส่วนเข้าใจปัญหาและมีแนวโน้มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางป้องกันปัญหา และ 3) ผลการพัฒนารูปแบบการป้องกันปัญหา เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในตัวผู้นำชุมชน ครอบครัวแกนนำ ครอบครัวเสี่ยง และประชาชนในชุมชนบางส่วนได้รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือการป้องกันปัญหา และรูปแบบการใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาเพื่อป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

โรงเรียนกับการป้องกันความรุนแรงในครอบครัว

คุณารักษ์ หมื่นศรีจุม และ ชัญญา อภิบาลกุล (2553) ได้ศึกษาแนวทางการลดความรุนแรงของวัยรุ่นในสถานศึกษา โดยใช้วิธีการเจาะจากไล่เกลี่ยคนกลาง: กรณีศึกษาโรงเรียนคำแคนวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางในการลดความรุนแรงของวัยรุ่นในโรงเรียนคำแคนวิทยาคม 2) เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินการลดความรุนแรงของวัยรุ่นในโรงเรียนคำแคนวิทยาคมโดยใช้วิธีการเจาะจากไล่เกลี่ยคนกลาง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง นักเรียน กรรมการสถานศึกษา และ นักเรียนโรงเรียนคำแคนวิทยาคม ปีการศึกษา 2553 จำนวน 790 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ครู จำนวน 24 คน ผู้ปกครองนักเรียน 366 คน กรรมการสถานศึกษา 15คน และนักเรียน จำนวน 383 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์กลุ่ม และแบบสัมภาษณ์ ผลการศึกษางานวิจัยพบว่าสภาพปัญหาความรุนแรงของนักเรียน ได้แก่ 1) ความรุนแรงทางร่างกาย 2) ความรุนแรงทางเพศ 3) ความรุนแรงทางจิตใจ 4) ความรุนแรงที่เกิดจากปัญหาช่องว่างระหว่างวัย และ 5) ความรุนแรงที่เกิดจากการปรับตัวของเด็กวัยรุ่น แนวทางการลดความรุนแรงคือ ควรดำเนินการโดยสร้างเครือข่ายให้ทุกส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหา โดยครู พ่อแม่ และ

ผู้ปกครองจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ใช้ความรุนแรง ในส่วนทางโรงเรียนต้องดำเนินตามแนวทางระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีครูที่ปรึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา ควรจัดโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม และจัดกิจกรรมจิตอาสา แนวทางการลดความรุนแรงโดยใช้วิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางของโรงเรียนคำแคนวิทยาคม เพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาความรุนแรง 5 ขั้นตอน ดังนี้ (1) ขั้นเตรียมพร้อม การรับสมัครนักเรียนผู้มีจิตอาสา (2) ขั้นให้ความรู้โดยการฝึกอบรม การสร้างความตระหนักให้ครูและนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงของวัยรุ่น (3) ขั้นศึกษาดูงานกลุ่มเป้าหมายไปศึกษาดูงานการเจรจา ไกล่เกลี่ยคนกลาง ณ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดขอนแก่น (4) การฝึกปฏิบัตินักเรียนกลุ่มเป้าหมายดำเนินการตามเทคนิคกระบวนการที่ได้เรียนรู้ฝึกปฏิบัติจริง โดยแบ่งออกเป็น 3 ทีม ได้แก่ ทีมไกล่เกลี่ยกลาง ทีมสืบค้นข้อมูล และทีมผู้ควบคุมประพฤติ (5) ติดตามและประเมินผล นำข้อมูลที่ได้มาทำความเข้าใจร่วมกันโดยวิธีการสนทนากลุ่ม เพื่อหาข้อสรุปแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากการดำเนินการตามขั้นตอนแล้ว พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีทักษะกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยคนที่ชัดเจนสามารถไปปฏิบัติประสบผลสำเร็จในการเจรจาไกล่เกลี่ยทำให้เรียนไม่กลับมาทะเลาะวิวาทกันอีก โดยลงลายมือชื่อไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ส่งผลให้ความรุนแรงด้านต่างๆ ลดลงไป

ชุมชนกับการป้องกันความรุนแรงในครอบครัว

พัชรินทร์ นินทจันทร์และคณะ (2554) ได้ศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อป้องกันความรุนแรงในครอบครัว มีการดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ 1) การประเมินชุมชนและสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้น ผลการศึกษาพบว่า “กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 7.8 มีการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ร้อยละ 17.6 มีคนสนิทหรือคนรู้จักมีปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ในด้านประสบการณ์ของความรุนแรงในครอบครัว พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์ถูกกระทำรุนแรงมากกว่าหรือเท่ากับ 1 ครั้งต่อเดือน ดังนี้ ร้อยละ 4.3 มีประสบการณ์ถูกกระทำรุนแรงด้านร่างกายโดยใช้กำลังทุบตี ชกต่อยเมื่อไม่พอใจ ร้อยละ 6.5 มีประสบการณ์ถูกกระทำรุนแรงด้านจิตใจโดยที่อีกฝ่ายหนึ่งจะมีอารมณ์ฉุนเฉียวขึ้นมาโดยไม่มีเหตุผลในบางครั้ง และร้อยละ 10.2

มีประสบการณ์ถูกกระทำรุนแรง สำหรับภาวะทางจิตใจจากความรุนแรงในครอบครัว ร้อยละ 9.3 รู้สึกหวาดกลัวว่าตนเองจะทำให้อีกฝ่ายไม่พอใจ ร้อยละ 9.9 ไม่ทราบว่าได้ทำอะไรที่ทำให้อีกฝ่ายไม่พอใจและรู้สึกอีกฝ่ายเป็นคนซึ่งหึงอย่างไม่มีเหตุผล และพบว่าร้อยละ 11.5 ไม่กล้าเล่าเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในครอบครัวให้คนอื่นฟัง” สำหรับกลุ่มที่เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่อยู่ในชุมชน ได้แก่ กลุ่มเด็กที่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีการเสพสิ่งเสพติดหรือของมีนเมา 2) การสร้างเครือข่าย การดำเนินการให้ความรู้แก่สมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวและการอภิปรายเกี่ยวกับมายาคติเกี่ยวกับเพศหญิง-ชายในสังคมไทยการให้ความรู้เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวจะทำให้สมาชิกในชุมชนเข้าใจ และตระหนักว่าความรุนแรงในครอบครัวมิใช่ปัญหาส่วนตัวเท่านั้นแต่เป็นปัญหาของชุมชนที่สมาชิกในชุมชนต้องร่วมกันป้องกันและแก้ไข การเลือกผู้อาวุโสที่สมาชิกในชุมชนเคารพนับถือและไว้วางใจเพื่อเป็นผู้ไกล่เกลี่ยและให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่มีปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชน ได้อบรมให้ความรู้ ตลอดจนผู้อาวุโสดำเนินงานในชุมชนโดยคอยสอดส่องเฝ้าระวังการเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่จะเกิดขึ้นในชุมชน 3) การปฏิบัติการป้องกันความรุนแรงในครอบครัวและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของการปฏิบัติการต่างๆ การปฏิบัติการเน้นการติดตามการดำเนินงานของผู้อาวุโสและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวนั้น จำเป็นต้องดำเนินการเป็นขั้นตอน เริ่มจากการสร้างสัมพันธภาพ การประเมิน การสร้างความตระหนัก การเสริมสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งที่จะดำเนินงานโดยชุมชนเองรวมถึงการติดตามประเมินผลและการเพิ่มพูนทักษะต่างๆ ที่จำเป็นอย่างต่อเนื่องเพื่อการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างยั่งยืน

รักยัม ปัทมสิงห์ ณ อยุธยา และคณะ (2553) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว: กรณีศึกษา 3 ชุมชนในจังหวัดสระบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและการมีส่วนร่วมของชุมชนในแนวทางการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ประชากรที่ศึกษาคือ ผู้ที่พำนักอยู่ใน 3 ชุมชนจังหวัดสระบุรี จำนวน 600 คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ผลการศึกษางานวิจัยพบว่า สาเหตุที่ทำให้

เกิดความรุนแรงในครอบครัวมากที่สุด คือ ส่วนใหญ่เกิดจากความใจร้อน เจ้าอารมณ์ของคนใดคนหนึ่ง ร้องลงมาความจู้จี้ ขี้บ่น และความขัดแย้งเรื่อง การเงิน ประเภทความรุนแรงในครอบครัว คือทางด้านจิตใจ โดยเฉพาะการถูก ด่าว่าพบเห็นได้มากที่สุด ร้องลงมาความรุนแรงทางด้านกาย ได้แก่ การตบ ตี ตะบอย และเกิดขึ้นสม่ำเสมอร้อยละ 19.3 แนวทางการแก้ไขปัญห ความรุนแรงในครอบครัว กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นให้องค์กรชุมชนควรเข้าไป มีส่วนร่วมกับภาครัฐในการประเมินและรับทราบปัญหา อุปสรรค และช่วยใน การหาแนวทางการแก้ไขปัญหความรุนแรงในครอบครัวในชุมชน และควรมี การจัดกิจกรรมในลักษณะการรณรงค์ การสร้างความสมานฉันท์ให้แก่คนใน ชุมชน ตลอดจนมีการเชิญวิทยากรให้ความรู้แก่ชุมชนในเรื่องปัญหาความรุนแรง ในครอบครัว รวมถึงการสร้างครอบครัวเป็นสุขได้รับความรุนแรงในครอบครัว

ระเบียบวิธีการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาการป้องกันความรุนแรงต่อเด็ก โดย การมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ด้วยวิธีการการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม (Participatory action research: PAR) มีวิธีการวิจัยดังนี้

วิธีการและขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) ประกอบด้วย ขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. สรุปลองค์ความรู้

จากผลการวิจัยที่ได้พบทวนมาและเพิ่มเติมงานวิจัยที่ได้มีการวัด ผลลัพธ์/ผลกระทบที่เป็นรูปธรรม ซึ่งมีวิธีการดังต่อไปนี้

ก. ประสานงานเพื่อขออนุญาตใช้พื้นที่ในการวิจัย จากหน่วยงานที่ รับผิดชอบในพื้นที่จังหวัดยะลา

ข. ประสานงานกับหน่วยงานและบุคคลในพื้นที่วิจัย องค์กรบริหาร ส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน และโรงเรียน

ค. ประสานงานกับฝ่ายต่างๆ ในชุมชนเพื่อค้นหาผู้มีส่วนร่วมใน การวิจัย และศึกษาความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานในชุมชน

ง. สํารวจข้อมูลเบื้องต้น และออกแบบการวิจัยเพื่อกําหนดแนวทางการดําเนินการวิจัย

จ. เผยแพร่แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับผู้นำชุมชนเพื่อสร้างเครือข่ายเป็นไปไดในการปฏิบัติงานในชุมชน

2. การศึกษาชุมชนอย่างเป็นระบบ

การศึกษาชุมชนอย่างเป็นระบบนี้ มีเป้าหมายเพื่อทราบถึงข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ที่สามารถนำมาวิเคราะห์สภาพปัญหาและสิ่งที่สามารถนำมาสนับสนุนการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของชุมชนได้ อันเป็นข้อมูลสนับสนุนวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย

2.1 ข้อมูลที่เป็นระบบย่อย เป็นข้อมูลที่อธิบายสภาพการณ์ของชุมชน ที่คิดว่าจะเกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของชุมชน ประกอบด้วย ข้อมูลทางกายภาพการศึกษา สุขภาพอนามัยและสวัสดิการ การคมนาคมและความปลอดภัย การสื่อสาร การนันทนาการการเมือง และเศรษฐกิจ เป็นข้อมูลที่ศึกษาด้วยวิธีการพบปะพูดคุยรับฟังการบอกเล่าจากคนในชุมชนรวมทั้งการสังเกต และการประมวลจากเอกสารหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในและนอกชุมชน

2.2 แกนร่วมของชุมชน เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของชุมชนประกอบด้วยประเด็นเกี่ยวกับลักษณะของปัญหาความรุนแรงในครอบครัว วิธีการกระทำรุนแรงระหว่างกัน บุคคลที่เป็นกลุ่มเสี่ยง และเงื่อนไขที่นำไปสู่การกระทำรุนแรงระหว่างสมาชิกในครอบครัวของชุมชน เป็นการศึกษาในพื้นที่ด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม

3. การประเมินชุมชน

การประเมินชุมชน เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากการศึกษาชุมชนอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วมวิจัยที่เป็นผู้นำชุมชนจะร่วมกันวิเคราะห์เชิงระบบด้วยการสนทนากลุ่ม โดยพิจารณาถึงเงื่อนไขภายในและภายนอกชุมชนที่อาจนำไปสู่การกระทำรุนแรงจากนั้นดูความต่อเนื่องของสาเหตุที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และดูแนวโน้มความรุนแรง ตลอดจนความต้องการของประชาชนในการป้องกันปัญหา โดยประเมินจากข้อมูลของชุมชนว่ามีสาเหตุที่

เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาอย่างไร และมีสิ่งใดที่จะมาสนับสนุนการจัดการกับปัญหา ความรุนแรงในครอบครัว เป็นวิธีการศึกษาข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วมนำมาพิจารณาประเด็นในการวิเคราะห์ ดังนี้

3.1 สาเหตุที่เสี่ยงต่อการเกิดปัญหา คือ การพิจารณาสภาพเสี่ยงที่ทำให้มีโอกาสดังกล่าวความรุนแรงในครอบครัว ประกอบด้วย สภาพภายในตัวบุคคล และสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกชุมชน

3.2 สิ่งสนับสนุนการป้องกันปัญหา คือ การพิจารณาสิ่งที่มีผลให้เกิดการป้องกันปัญหา ซึ่งเป็นสภาพภายในตัวบุคคล และสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกชุมชน ที่สามารถลดโอกาสที่จะทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

3.3 ความเป็นไปได้ในการดำเนินการ คือ ความพร้อมและโอกาสที่เป็นไปได้ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งพิจารณาจากลำดับความสำคัญเร่งด่วน ความพร้อมของทรัพยากร ความต้องการของชุมชน และโอกาสความสำเร็จในการดำเนินการ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ผู้วิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย เทปบันทึกเสียงและสมุดจดบันทึก กล้องถ่ายภาพ กล้องถ่ายวิดีโอทัศน แนวนคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินผลกิจกรรม และแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับเหตุปัจจัยด้านต่างๆ ที่ส่งผลต่อความรุนแรงในครอบครัว มีรายละเอียดดังนี้

1. แบบสำรวจความรุนแรงในครอบครัวที่กระทำต่อเด็กในชุมชน (สำหรับพ่อ แม่ หรือผู้ปกครอง)
2. แบบสำรวจความรุนแรงในครอบครัวที่กระทำต่อเด็ก (สำหรับเด็ก)
3. แบบสังเกตบริบทชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)
4. แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกในเด็ก (In-dept Interview)
5. แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกพ่อ แม่ ผู้ปกครอง (In-dept Interview)
6. แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกครู (In-dept Interview)
7. แนวคำถามในการสนทนากลุ่มผู้นำชุมชน (Focus Group)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารและข้อมูลทุติยภูมิอื่นๆ ที่ปรากฏในศูนย์สุขภาพชุมชน ได้แก่ เอกสารเกี่ยวกับประวัติชุมชน ข้อมูลทะเบียนราษฎร์ของชุมชน และข้อมูลด้านสาธารณสุข สำหรับข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก และการใช้แบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อมุ่งตอบโจทย์งานวิจัยที่กำหนด สำหรับรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนของการวิเคราะห์ มีดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการพัฒนา ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1.1 จัดกระทำข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เนื่องจากการรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำข้อมูลมาจัดกระทำโดยการพิจารณาเหตุการณ์ สถานการณ์ ที่เกิดขึ้นทั้งกับบุคคลและชุมชนแล้วจัดแยกประเภทออกเป็นหมวดหมู่ โดยให้ความสำคัญไปถึงสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัย

1.2 วิเคราะห์ข้อมูลในเชิงเปรียบเทียบโดยพิจารณาถึงความสอดคล้องในเรื่องราว จากข้อมูลแต่ละรูปแบบ

1.3 ตีความข้อมูลจากข้อมูลเชิงเปรียบเทียบ เพื่อสร้างเป็นข้อสรุป ก่อนจะสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปข้อมูลภาพรวมในขั้นตอนสุดท้าย

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่ออธิบายรูปแบบการพัฒนา ในขั้นตอนการวางแผน การปฏิบัติและสังเกต และการสะท้อนผลการปฏิบัติ ตามวงจรการวิจัยนั้น ผู้วิจัยใช้การบรรยายเหตุการณ์ในลักษณะพรรณนาความ (Descriptive) แล้วสร้างเป็นข้อสรุป

โดยสรุป การเขียนรายงานวิจัยจะอธิบายประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ รายงานสภาพปัญหาที่ส่งผลต่อความรุนแรงในครอบครัว, intervention plan, ผลการประเมิน เป็นต้น

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายที่มีความเปราะบาง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งต้องขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการทำเอกสารชี้แจงต่อคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ก่อนดำเนินการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ชี้แจงแนวทางการศึกษา การสัมภาษณ์ วิธีการเก็บข้อมูล และความเสียที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการสัมภาษณ์ ตลอดจนแนวทางการถอนตัวของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ทั้งนี้ได้ให้ความสำคัญและเน้นย้ำในการเก็บรักษาความลับข้อมูลของผู้ร่วมวิจัย ให้ผู้ร่วมวิจัยรับทราบก่อนการเก็บข้อมูลแล้ว (รหัสโครงการ HSC-HREC- 61-23-14-1)

ผลการศึกษา

จากการศึกษาการป้องกันความรุนแรงในครอบครัวต่อเด็กในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ในชุมชนแห่งหนึ่ง จังหวัดยะลา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีผู้ให้ข้อมูลเป็นเด็กจำนวน 49 ราย และพ่อแม่หรือผู้ปกครอง จำนวน 47 ราย ครูประจำชั้นหรือครูผู้สอน และแกนนำชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสำรวจความรุนแรงในครอบครัวที่กระทำ ความรุนแรงต่อเด็กในชุมชน แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครอง และการสนทนากลุ่ม โดยวิธีการสัมภาษณ์ และสำรวจกลุ่มเป้าหมาย มีผลการศึกษา ดังนี้

ความรุนแรงในครอบครัวที่กระทำต่อเด็ก

จากการศึกษาพบว่า ความรุนแรงในครอบครัวที่กระทำต่อเด็ก ในชุมชนแห่งหนึ่ง จังหวัดยะลา ประกอบด้วยความรุนแรง 2 ประเภท คือ

1) ความรุนแรงทางร่างกาย ส่วนใหญ่เด็กถูกกระทำความรุนแรงทางร่างกาย ด้วยวิธีการตีจากคนในครอบครัว จำนวน 34 ราย ส่วนใหญ่ตีบริเวณขา จำนวน 8 ราย รองลงมาสะโพก จำนวน 4 ราย น่อง จำนวน 2 ราย ไหล่ จำนวน 2 ราย หน้าแข้ง และหลัง จำนวน 1 ราย อุปกรณ์ที่ใช้ส่วนใหญ่พบว่า ตีด้วยไม้แขวนเสื้อ จำนวน 8 ราย ตีด้วยมือ จำนวน 7 ราย ตีด้วยไม้กวาด จำนวน 6 ราย ตีด้วยไม้ จำนวน 6 ราย ตีด้วยเข็มขัด สายชาร์จแบตเตอรี่ และไม้บรรทัด นอกจากการตีแล้ว มีการหยิกตามร่างกาย จำนวน 6 ราย และอื่นๆ ได้แก่ ตีหู

บิดหุ เขกหัว โขกหัว ขว้างสิ่งของ ดึงหุ และลื้อคประตูป้านไม่ให้เข้าบ้าน
กรณีละ 1 ราย

2) ความรุนแรงทางจิตใจ ส่วนใหญ่เด็กถูกระทำความรุนแรงทางจิตใจ
ด้วยการใช้ควาจา ได้แก่ บ่น จำนวน 18 ราย ดุ จำนวน 15 ราย ต่ำ จำนวน 3
ราย พุดขุให้เด็กกลัว จำนวน 7 ราย ตัวอย่างเช่น “เดียวๆ กูเขกหัวให้เลย” “มึง
นี่ ห้ามไม่ฟัง” “เดียวไม่ให้กินข้าวเลย” “หยุดร้อง ถ้าไม่หยุดจะตีอีกรอบ” เป็น
คำพุดที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองไวใช้ขู่ แต่ไม่ได้ลงมือทำจริง และตะคอก จำนวน 1
ราย

สาเหตุการเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

1) ด้านค่านิยมที่ว้ารักว้าวให้ผุกรักลูกให้ตี ลูกคือสมบัติ พ่อแม่ คือ
เจ้าของชีวิต

พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีความเชื่อว่าที่เราตีลูกนั้นเพื่ออบรมสั่งสอน
เพื่อให้ลูกเป็นคนดี เช่น ให้ลูกทำการบ้าน ไปโรงเรียน ประกอบศาสนกิจ
(ละหมาด) เรียนอัลกุรอาน เป็นต้น เมื่อลูกไม่ปฏิบัติตามจึงใช้วิธีการตีโดยไม่ได้
คำนึงถึงการตีนั้นเป็นความรุนแรง แท้จริงวิธีการตีนั้นเรากำลังปลูกฝัง
ความรุนแรงเกิดขึ้นแก่เด็กเพราะเด็กจะเรียนรู้จากการกระทำของผู้ใหญ่
สู่พฤติกรรมเลียนแบบ หรืออาจมองความรุนแรงนั้นเป็นเรื่องปกติ และอีกหนึ่ง
ค่านิยมที่พ่อแม่ ผู้ปกครองมีต่อลูกคือ มองว่าลูกคือสมบัติของพ่อแม่ พ่อแม่ คือ
เจ้าของชีวิตของลูก พ่อแม่ย่อมสามารถกำหนดชีวิตของลูกได้ ซึ่งการที่พ่อแม่มี
ค่านิยมในลักษณะนี้ ส่งผลก่อเกิดความรุนแรงต่อเด็กได้ง่ายขึ้นไม่ว่าเป็น
ความรุนแรงด้านร่างกาย ด้านจิตใจ หากเด็กไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพ่อแม่
พ่อแม่ก็จะใช้วิธีด้วยความรุนแรง เช่น การตี หยิก ต่ำ เป็นต้น จากการศึกษา
พบว่า เด็กที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพ่อแม่ เช่น ไม่ล้างจาน ไม่หุงข้าว ไม่ช่วยพ่อ
แม่ และไม่เก็บที่นอน เป็นต้น เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความรุนแรง เด็กบางคนถูก
กระทำความรุนแรงด้านร่างกาย เช่น ตี หยิก เด็กบางคนถูกระทำความรุนแรง
ด้านจิตใจ เช่น บ่น ต่ำ ขู่ เป็นต้น ซึ่งการที่พ่อแม่ ผู้ปกครองมีค่านิยมว่าลูก คือ
สมบัติของตนเอง พ่อแม่สามารถทำอะไรก็ได้ให้ลูกอยู่ในการควบคุมของ
ตนเอง ในฐานะเป็นผู้ให้กำเนิดมีสิทธิที่จะกำหนดชีวิตของเด็กให้เป็นไปตามที่
คาดหวัง ส่งผลเกิดการเลี้ยงดูในลักษณะเข้มงวด และควบคุม

2) ด้านเศรษฐกิจ

ด้วยพื้นที่วิจัยชุมชนแห่งหนึ่ง จังหวัดยะลา ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพกรีดยางพารา ด้วยราคายางตกต่ำส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในครอบครัว ทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย ก่อเกิดความเครียดแก่คนในครอบครัว เด็กบางคนต้องการสิ่งของที่มีราคาแพง เช่น โทรศัพท์มือถือ อยากได้เสื้อผ้าใหม่ เป็นต้น แต่ครอบครัวไม่สามารถตอบสนองความต้องการตามที่เด็กขอได้ เนื่องด้วยฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวไม่เอื้อ ปัจจัยนี้จึงทำให้อาจเกิดความรุนแรงต่อเด็กพ่อแม่ผู้ปกครองไม่สามารถตอบสนองความต้องการของเด็กได้ จึงใช้วิธีการบ่น ตำ ตอหน้าเด็ก เมื่อเด็กได้ยีนคำบ่น คำของพ่อแม่ผู้ปกครอง เด็กแสดงออกด้วยวิธีเสียบ ร้องไห้ งอน น้อยใจ เป็นต้น ซึ่งการบ่น ตำ นั้น เป็นการกระทำเพิ่มความรุนแรงด้านจิตใจ คำตำ บ่น ของพ่อแม่ผู้ปกครองที่เปล่งออกมานั้น ส่งผลกระทบต่อจิตใจของเด็กเป็นอย่างมาก

3) ด้านศีลธรรม ไม่ปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามกำหนด

ด้วยพื้นที่วิจัยชุมชนแห่งหนึ่ง จังหวัดยะลาประชากรในหมู่บ้านทั้งหมดนับถือศาสนาอิสลาม ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนดำเนินชีวิตตามวิถีมุสลิม ต้องปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามกำหนด เช่น ละหมาดวันละ 5 เวลา ในการละหมาดนั้นจะเริ่มปฏิบัติตั้งแต่อายุ 7 ขวบ การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน ครอบครัวส่วนใหญ่ให้เด็กฝึกถือศีลอดช่วงอายุ 10 ขวบ การเรียนอัลกุรอาน เด็กๆ ที่หมู่บ้านแห่งนี้เรียนอัลกุรอานในช่วงกลางคืน สถานที่เรียนเป็นบ้านชาวบ้านที่มีความชำนาญในการอ่านอัลกุรอาน มีจิตอาสาเปิดบ้านเพื่อสอนเด็กๆ ในหมู่บ้านเรียนอัลกุรอานที่บ้าน การเรียนอัลกุรอานในวัยเด็กนั้นเพื่อให้เด็กเข้าใจ อัลกุรอาน ช่วยขัดเลาะจิตใจ เพราะอัลกุรอาน คือ ทางนำแห่งชีวิต และในบทอัลกุรอานต้องนำไปใช้อ่านขณะละหมาด หากเด็กๆ สามารถอ่านอัลกุรอานได้ ก็สามารถนำไปใช้ในการละหมาด การละหมาดก็จะสมบูรณ์ นอกจากนี้ในวันหยุดเสาร์อาทิตย์เด็กๆ ในหมู่บ้านต้องเรียนศาสนา หรือที่เราเรียกกันว่า “ตาดีกา” คือโรงเรียนสอนศาสนา ที่โรงเรียนตาดีกาเด็กๆ ได้เรียนในหลากหลายวิชาที่เกี่ยวข้องกับหลักศาสนา ที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต การเรียนตาดีกา นับว่าเป็นสิ่งสำคัญของการเรียนสำหรับเด็กไม่ต่างกับการเรียนในทางสามัญ ทุกวันเสาร์และอาทิตย์เด็กทุกคนในหมู่บ้านต่างพากัน

ไปเรียนที่โรงเรียนตาดีกา ด้วยวิธีมุสลิมที่คนในหมู่บ้านใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตนั้น ทำให้บางครอบครัวเข้มงวดได้การเลี้ยงเด็ก ให้ปฏิบัติตามวิถีปฏิบัติตามที่ศาสนาอิสลามกำหนด เมื่อไม่ปฏิบัติตามแล้วจะใช้ความรุนแรงในการอบรมสั่งสอนเด็ก เช่น ตี บ่น ตำ เมื่อลูกไม่ละหมาด ไม่ไปเรียนอัลกุรอาน และไม่ไปโรงเรียนเรียนตาดีกา ซึ่งการกระทำของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ในลักษณะนี้มองว่าเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ที่ต้องสั่งสอน แต่ไม่ได้มองว่าการสั่งสอนในลักษณะนี้เป็นการกระทำความรุนแรงต่อเด็ก การตี เป็นการกระทำความรุนแรงทางร่างกาย ส่วนการบ่น ตำนั้นเป็นการกระทำความรุนแรงทางจิตใจ

4) ด่านยาเสพติด

การติดยาเสพติดของคนในครอบครัว นับว่าเป็นหนึ่งในสาเหตุของการเกิดความรุนแรงในครอบครัว จากการศึกษาพบว่า มีจำนวน 3 ครอบครัว เมื่อคนในครอบครัวติดยาเสพติดแล้ว ด้วยฤทธิ์ของยาเสพติดทำให้ผู้เสพไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ โมโหง่าย ขี้หงุดหงิด ใจร้อน ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อเด็กเป็นอย่างยิ่ง เด็กเป็นผู้ถูกกระทำความรุนแรงจากคนในครอบครัวที่ติดยาเสพติด เช่น โดนตี ตำ เป็นต้น

การมีส่วนร่วมในการป้องกันความรุนแรงในครอบครัว

จากการศึกษาเมื่อพบเห็นเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวต่อเด็กในชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่จะเข้าไปช่วยห้ามปราม จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 63.83 รองลงมา เฉยๆ ไม่กล้าเข้าไปยุ่ง จำนวน 11 ราย คิดเป็นร้อยละ 23.40 อื่นๆ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 8.51 แจ้งตำรวจ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2.13 และช่วยไกล่เกลี่ยในภายหลัง หากคู่กรณียินยอม จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2.13 การรับรู้การดำเนินการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ทราบ จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 63.83 รองลงมา ไกล่เกลี่ย ยอมความ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 19.51 บันทึกรประจำวัน แต่ไม่มีการดำเนินการร้องทุกข์ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 8.51 มีการร้องทุกข์ดำเนินคดี จำนวน 3 คน และอื่นๆ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2.13

เมื่อมีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่กระทำต่อเด็ก พบว่าชุมชนของมีการจัดการ จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 59.57 ไม่ทราบข้อมูล

จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 27.66 และ ไม่มีการจัด จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 12.77 หน่วยงานที่หรือบุคคลที่ในชุมชนที่เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหานั้น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 59.57 อื่นๆ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 29.79 ไม่ทราบข้อมูล จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 14.89 อาสาสมัคร (อพม. อสม. อพปร.) จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 4.26 เมื่อได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือบุคคลที่ให้การช่วยเหลือมีการติดตามหลังจากเหตุการณ์ พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ทราบข้อมูล จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 44.68 รองลงมามีบ้างบางราย จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 31.91 มีทุกราย จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 14.89 และไม่มีเลย จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 8.51 ตามลำดับ ในชุมชนเคยมีการใกล้เคียงประนีประนอม พบว่า ไม่ทราบข้อมูล จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 51.06 ไม่เคย จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 38.30 และเคย จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 10.64 ผู้ตอบแบบสำรวจไม่ทราบแหล่งขอรับการช่วยเหลือ จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 53.19 และทราบแหล่งขอรับการช่วยเหลือ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 46.81 การมีส่วนร่วมในการป้องกันความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ ทำกิจกรรมร่วมกันกับบุคคลในครอบครัว เพื่อให้เวลากับครอบครัวมากขึ้น จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 46.81 ช่วยใกล้เคียงประนีประนอม จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 29.79 ร่วมกิจกรรมรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และความรุนแรงในครอบครัว จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 25.53 แจ้งผู้เกี่ยวข้องเมื่อพบเห็นเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 23.40 ไม่ยอมรับ ไม่นิ่งเฉย ไม่กระทำความรุนแรง จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 10.64 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สร้างความตระหนักต่อปัญหา จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2.13 และหยุดเหล้าเข้าพรรษา งดยาเสพติดทุกประเภท จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2.13

จะเห็นได้ว่า เมื่อเกิดความรุนแรงในครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งในชุมชนแห่งนี้ ผู้พบเห็นจะเข้าไปช่วยด้วยวิธีการห้ามปราม หากความรุนแรงนั้นรุนแรงเกินห้ามปรามกันได้ ก็จะแจ้งผู้นำชุมชน ดำรวจ เพื่อดำเนินการช่วยเหลือต่อไป ผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน โต๊ะอิหม่าน ดำเนินการช่วยเหลือโดยการให้คำปรึกษา ใกล้เกลี่ย และประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งต่อการช่วยเหลือ

ในด้านต่างๆ ต่อไป เช่น ด้านเงินสงเคราะห์ ได้ขอความช่วยเหลือจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด บ้านพักเด็กและครอบครัว ด้านการศึกษา ได้ร่วมมือกับโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนตาดีกา ครู เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือด้านการศึกษา สังเกตพฤติกรรมของเด็กขณะอยู่โรงเรียน การเยี่ยมบ้านเพื่อทราบถึงความเป็นอยู่ของเด็กแต่ละคน และด้านการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ องค์การบริหารส่วนตำบล ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมกีฬาสัมพันธ์ กิจกรรมอบรมให้ความรู้ด้านศาสนา อบรมจริยธรรมคุณธรรมแก่คนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้สร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างกัน และมีความรู้ในการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ดูแลเด็กในมิติสุขภาพ ฉีดวัคซีนป้องกันโรค โฆษณาการ พัฒนาการเด็ก เป็นต้น

การอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องการป้องกันความรุนแรงในครอบครัวต่อเด็กในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน พบว่า การป้องกันความรุนแรงในครอบครัวต่อเด็กในชุมชนแห่งนี้้นั้น เป็นการป้องกันโดยการมีส่วนร่วมของทั้ง 3 นี้เวศแวดล้อมที่ใกล้ชิดเด็กที่สุด ประกอบด้วย ดังนี้

ครอบครัว

สถาบันครอบครัวคือสถาบันแรกที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด เมื่อคนในครอบครัวมีการเลี้ยงดูลูกอย่างถูกวิธี ให้ความรักความเอาใจใส่กัน ความรุนแรงในครอบครัวก็ไม่เกิดขึ้น ด้วยบริบทพื้นที่ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนมุสลิม มีแนวทางการดำเนินชีวิตประจำวันตามหลักวิถีมุสลิม เช่นเดียวกันการเลี้ยงลูกต้องเลี้ยงตามหลักศาสนาที่กำหนดไว้ แต่เนื่องจากสาเหตุหนึ่งของการเกิดความรุนแรงในครอบครัวในพื้นที่ชุมชนแห่งนี้ คือ ขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการเลี้ยงลูกตามแนวทางศาสนาอิสลาม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธีธรา รัตนชัย และคณะ(2564) เรื่องพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยหลักการอิสลามของครอบครัวไทยมุสลิมสามจังหวัดชายแดนใต้ พบว่า ยังมีครอบครัวไทยมุสลิมอีกหลายครอบครัว บิดามารดาขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของผู้เป็นพ่อแม่ ไม่มีรูปแบบวิธีการที่ถูกต้องในการอบรมเลี้ยงดูบุตร

ส่งผลต่อพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กมุสลิม และเด็กมีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม ดังนั้นจึงการแก้ไขปัญหาคือความรุนแรงในระดับครอบครัว จำเป็นอย่างยิ่งที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ควรศึกษาหาความรู้เรื่องการเลี้ยงดูลูกที่ถูกต้องตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม เมื่อพ่อ แม่ ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงลูก ก็จะช่วยให้พ่อแม่ ผู้ปกครองมีแนวทางในการที่จะเลี้ยงลูก ตามหลักศาสนาอิสลามที่ได้ให้ความสำคัญในการเลี้ยงดูลูกที่ดี ห้ามใช้ความรุนแรงในการเลี้ยงดูลูก ควรมีการสื่อสารกับลูก เป็นแบบอย่างที่ดีของลูก แสดงความรักด้วยการกอด ลูบหัว เพื่อให้ลูกเติบโตอย่างมีคุณภาพ หากพ่อแม่ ผู้ปกครอง กระทำความรุนแรงต่อเด็ก ถือว่าผิดบาป ในทัศนะของอิสลามถือว่าการอบรมเลี้ยงดูบุตรเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญของผู้เป็นพ่อแม่ ดังที่ อัลลอฮ์ ได้ตรัสว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงคุ้มครองตัวของพวกเจ้าและครอบครัวของพวกเจ้าให้พ้นจากไฟนรก เพราะเชื้อเพลิงของมัน คือ มนุษย์และก้อนหิน มี มลาอิกะฮ์ ผู้แข็งแกร่งหาญคอยเฝ้ารักษามันอยู่ พวกเขาจะไม่ฝ่าฝืนอัลลอฮ์ ในสิ่งที่พระองค์ทรงบัญชาแก่พวกเขา และพวกเขาจะปฏิบัติตามที่ถูกบัญชา” (อัตตะห์รีม: 6)

จะเห็นว่าโอองการจากอัลกุรอาน ได้บัญญัติชัดเจนว่า บทบาทหน้าที่ของพ่อแม่มีบทบาทสำคัญในการให้พ้นจากไฟนรก จากสองมือของพ่อแม่ ช่วยกันเลี้ยงดูลูกอย่างถูกวิธีปลอดความรุนแรง คอยดูแลช่วยเหลือในการขัดเกลาลูกให้เป็นคนดี เมื่อลูกๆ ได้รับการดูแลเป็นด้วยความรักความอบอุ่น ปลอดความรุนแรงจากคนในครอบครัว เด็กๆ ก็เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพเป็นคนดีของสังคม การปฏิบัติเช่นนี้ทำให้พวกเจ้าและครอบครัวของพวกเจ้าให้พ้นจากไฟนรก ดังที่อัลกุรอานบัญญัติไว้

โรงเรียน

โรงเรียนเป็นอีกหนึ่งสถานที่ที่เด็กใกล้ชิดรองจากบ้าน/ครอบครัว กลางวันช่วงเวลาเรียนเด็กอยู่ในโรงเรียนมากกว่าบ้าน โดยมีครูเป็นผู้ปกครอง คอยทำหน้าที่อบรม สั่งสอน ดูแลแทนผู้ปกครอง เด็กๆ ในหมู่บ้านสลาคัดก็เช่นเดียวกัน ได้ดำเนินชีวิตตามบทบาทหน้าที่ที่ได้มอบหมายจากครอบครัวและสังคม คือเด็กมีหน้าที่ต้องเรียนหนังสือ ในวันจันทร์-วันศุกร์เด็กในหมู่บ้านได้เรียนหนังสือที่โรงเรียนระดับประถมศึกษาประจำตำบล บางคนเรียนในโรงเรียนที่อยู่ต่างพื้นที่โดยมีรถของคนในหมู่บ้านรับจ้างรับส่ง วันหยุดเสาร์อาทิตย์เด็กใน

หมู่บ้านแห่งนี้ต้องทำหน้าที่ในฐานะนักเรียนเช่นกัน คือเรียนศาสนา ที่เราเรียกว่า โรงเรียนตาดิกา จะเห็นได้ว่าเวลาส่วนใหญ่ของเด็กใช้ชีวิตในเวลากลางวันอยู่ที่โรงเรียน ครูที่โรงเรียนก็จะทราบพฤติกรรมของเด็ก ตลอดจนปัญหาที่เด็กเผชิญ ดังนั้นการป้องกันความรุนแรงในครอบครัว ในกลไกป้องกันความรุนแรงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองเด็ก และอบรมให้ความรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็ก โรงเรียนหรือตาดิกามีการสอนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในสังคมปัจจุบัน เช่น วิชาการสร้างความเมตตา ทักษะที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน มารยาททางสังคม การมีจิตสาธารณะอยากเน้นสอนปฏิบัติจริงพร้อมสาธิต เด็กได้ทำจริง ไม่ใช่สอนตามตำราอย่างเดียว เช่น วิชาการรับประทานอาหารการล้างจาน ซักผ้า ปลูกผัก เป็นต้น เพื่อให้เด็กมีมารยาทที่ดีและมีจริยธรรม ส่วนโรงเรียนระดับประถมศึกษาควรมีการส่งเสริมกิจกรรมให้เด็กทำร่วมกับครอบครัวอย่างต่อเนื่อง และโรงเรียนควรมีการสนับสนุน ส่งเสริมเด็กทุกคน ไม่เลือกปฏิบัติว่าเป็นลูกของใคร หรือเด็กที่เรียนเก่ง จะทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในชุมชน เด็กเกิดความน้อยใจอยากให้ได้รับสิทธิที่เท่าเทียมกัน การที่โรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการคุ้มครองเด็กนั้น สอดคล้องกับ มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ได้บัญญัติว่า โรงเรียนและสถานศึกษาต้องจัดให้มีระบบงานและกิจกรรมในการแนะแนวให้คำปรึกษาและฝึกอบรมแก่นักเรียน นักศึกษา และผู้ปกครอง เพื่อส่งเสริมความประพฤติที่เหมาะสม ความรับผิดชอบต่อสังคม และความปลอดภัยแก่นักเรียนและนักศึกษา

ชุมชน

ชุมชนถือว่าเป็นหนึ่งในระบบนิเวศทางสังคมที่ใกล้ชิดกับเด็ก เด็กมีความผูกพันกับชุมชนที่ตนอาศัย ผ่านการมีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ในพื้นที่ชุมชนแห่งนี้ก็เช่นกัน ชุมชนมีกิจกรรมให้เด็กๆ ได้ร่วมกิจกรรม เช่น โรงเรียนตาดิกา เรียนอัลกุรอาน อีกทั้งในชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติ มีแหล่งน้ำ ให้เด็กได้ทำกิจกรรม เล่นน้ำว่ายนน้ำ มีสนามเด็กเล่นของชุมชนให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่างๆ มีหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยสามารถไปรักษาเบื้องต้นที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) มีองค์การบริหารส่วน

ตำบล(อบต.) เป็นอีกหนึ่งหน่วยงานในพื้นที่ที่มีบทบาทหน้าที่ในการคุ้มครอง พัฒนา ส่งเสริม สนับสนุนให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ดังนั้น การป้องกันความรุนแรงในครอบครัวโดยชุมชนมีส่วนร่วมนั้น สามารถเกิดขึ้นได้เมื่อคนในชุมชนให้ความร่วมมือ และมองว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวไม่ใช่เรื่องของครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง แต่เป็นปัญหาของคนในชุมชนทุกคน เช่นเดียวกับกับชุมชนแห่งนี้ การอยู่อาศัยแบบเครือญาติ ทุกคนในหมู่บ้านรู้จักกัน มีการแบ่งปันเกื้อกูล การเป็นอยู่ในลักษณะนี้ถือว่าเป็นจุดแข็งของชุมชน เมื่อพบเห็นเหตุการณ์บ้านไหนมีความรุนแรงกระทำต่อเด็กก็สามารถเข้าไปห้ามปรามได้ อีกทั้งในชุมชนมีทรัพยากรต่างๆ ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรบุคคล หน่วยงานต่างๆ ทรัพยากรธรรมชาติ นับว่าเป็นทุนทางสังคมของเด็กก็มีขณะที่ตนเองพักอาศัย หรือเป็นสมาชิกของชุมชนแห่งนี้ เมื่อคนในชุมชนรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง และได้ปฏิบัติหน้าที่นั้น ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นก็จะถูกจับตามองจากคนในชุมชนอย่างใส่ใจ ทุกคนใส่ใจระหว่างกันและกัน ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอาจไม่เกิดขึ้น แต่เมื่อเกิดขึ้นสามารถแก้ไขปัญหาได้ สามารถขอการช่วยเหลือจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามพระบัญญัติคุ้มครองเด็ก 2546 มาตรา 24 ได้กำหนดไว้ว่า ปลัดกระทรวง ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้อำนวยการเขต นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ หรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ไม่ว่าเด็กจะมีผู้ปกครองหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งมีอำนาจและหน้าที่ดูแลและตรวจสอบสถานรับเลี้ยงเด็ก สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ สถานพัฒนาและฟื้นฟู และสถานพินิจที่ตั้งอยู่ในเขตอำนาจ แล้วรายงานผลการตรวจสอบต่อคณะกรรมการ คณะกรรมการคุ้มครองเด็กกรุงเทพมหานคร หรือคณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัด แล้วแต่กรณี เพื่อทราบ และให้มีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ จะเห็นได้ว่าผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองเด็กโดยตรง และใกล้ชิดเด็กที่อยู่ในความดูแลของตนเองมากที่สุด ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก เพื่อให้เด็กในชุมชนได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ ไม่เกิดอันตรายเกิดขึ้นไม่ว่าความรุนแรงในรูปแบบใด

ก็ตาม จากผลการวิจัยของ ปพนธีร์ ธีระพันธ์ (2559) ความรุนแรงในครอบครัว ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาฝั่งตะวันตก พบว่า กระบวนการจัดการแก้ไขปัญหา (1) เมื่อเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ผู้ถูกกระทำหรือผู้พบเห็น เลือกที่จะไม่ดำเนินการอย่างไร้คิดเป็นร้อยละ 47 แจ้งปัญหาการเกิดขึ้นของความรุนแรงต่อผู้ใหญ่บ้านหรือกำนัน คิดเป็นร้อยละ 26.4 จะเห็นได้ว่าคนในชุมชนมีความเข้าใจว่าหากมีปัญหาความรุนแรงเกิดขึ้นแจ้งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ในฐานะเป็นผู้ดูแลชุมชน แท้ที่จริงแล้วตามกฎหมายพระบัญญัติคุ้มครองเด็ก 2546 มาตรา 24 ได้กำหนดชัดเจนว่า ผู้ที่มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ คือ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้น้อยคนนักที่จะทราบ จำเป็นอย่างยิ่งที่ทางผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้แก่คนในชุมชน พร้อมทั้งแสดงบทบาทของตนเองด้านการคุ้มครองเด็กให้คนในชุมชนได้ทราบ เมื่อเกิดเหตุคนในชุมชน ตลอดจนตัวของเด็กเองสามารถแจ้ง ร้องเรียนได้เมื่อตนเองถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว จะเกิดรูปแบบการป้องกันความรุนแรงในครอบครัวโดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแล

นอกจากนี้ชุมชนมีการจัดกิจกรรมบรรยายธรรมศาสนาเรื่องการดูแลลูกตามหลักศาสนาอิสลาม เพื่อให้พ่อแม่ผู้ปกครอง มีความรู้ซึมซับความรู้ที่ได้มานำไปใช้ในการเลี้ยงดูลูก กิจกรรมอบรมจริยธรรมสำหรับเด็ก ที่มีเนื้อหากิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัว สร้างจิตสำนึกในการเชื่อฟังพ่อแม่ เพื่อให้ลูกๆ เข้าใจถึงบทบาทของตนเองที่ควรประพฤติปฏิบัติต่อพ่อแม่ จริยธรรมคุณธรรมที่พึงามกิจกรรมสัมพันธ์พ่อแม่ลูกเพื่อให้คนในครอบครัวเกิดผูกพันกันในครอบครัวมากขึ้น มีเวลาให้กันและกันผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ และสนับสนุนกิจกรรมของสภาเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง โดยให้เด็กและเยาวชนในคิดออกแบบกิจกรรมตามสภาพปัญหาและความต้องการของเด็ก สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาหะมะกอซี กาซอ และคณะ (2556) ได้ศึกษา “ความรุนแรงในครอบครัวมุสลิม ตำบลสะเตง อำเภอมือเือง จังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมุสลิม การตักเตือนใกล้เคียงแล้ว จัดอบรมและให้การศึกษาแก่เยาวชนเกี่ยวกับภาระหน้าที่รับผิดชอบของสามีต่อ

ภรรยา สนับสนุนเยาวชนให้เล่นกีฬาต้านยาเสพติด จัดทำโครงการพัฒนาอาชีพ และสนับสนุนให้เยาวชนออกไปตระเวน (การชุมนุมทางศาสนา)

จะเห็นได้ เด็กคือทรัพยากรมนุษย์ เป็นสมาชิกหนึ่งของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ดังนั้นเมื่อสมาชิกอยู่ในความไม่ปลอดภัย ถูกกระทำความรุนแรง หรือมีความเสี่ยงที่จะถูกกระทำความรุนแรงนั้น ผู้ที่จะให้การปกป้องคุ้มครอง ช่วยเหลือ และดูแลเด็ก ไม่ใช่เพียงแค่ครอบครัวของเด็กเท่านั้น แต่จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการปกป้อง คุ้มครอง ดูแลในรูปแบบของการมีส่วนร่วมจากครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ดังในงานวิจัยเรื่องนี้ ได้ค้นพบว่าการมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน เด็กในชุมชนแห่งนี้ได้รับการดูแลจากโรงเรียนใน 2 โรงเรียนด้วยกันวันจันทร์ถึงวันศุกร์ได้รับการดูแลจากโรงเรียนประถมศึกษา และวันเสาร์วันอาทิตย์ เด็กได้รับการดูแลจากโรงเรียนคาทอลิก (โรงเรียนสอนศาสนา) เป็นการเรียนรู้ที่มีมายาวนาน นับว่าเป็นวัฒนธรรมด้านการศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้ง 1 สัปดาห์เด็กอยู่ในความดูแลของโรงเรียน ส่วนชุมชนเป็นการดูแลเด็กในชุมชนทุกคนโดยผ่านผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา หน่วยงานในพื้นที่ เช่น อบต. รพ.สต. เป็นต้น ผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ หรือหากมีกรณีที่ประสบปัญหา ผู้นำชุมชนจะเป็นด่านแรกในการรับเรื่อง และจัดการแก้ไข ช่วยเหลือ ส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป นับว่าครอบครัว โรงเรียน และชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการช่วยเหลือ คุ้มครองเด็ก เพราะครอบครัว โรงเรียน และชุมชน เป็นนิเวศแวดล้อมของเด็กที่เด็กใกล้ชิดที่สุด และรู้จักเด็กมากที่สุดเมื่อครอบครัว โรงเรียน และชุมชนไม่ละเลยการป้องกัน คุ้มครอง ดูแลเด็ก ต่างมีส่วนร่วมกันในการดูแลเด็ก ตามบทบาทหน้าที่ และภารกิจงาน ด้วยเป้าประสงค์เดียวกัน คือ เพื่อเด็กทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และปลอดภัยในครอบครัวในทุกรูปแบบ เด็กก็จะเติบโตตามวัยได้อย่างงดงาม และเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การมีส่วนร่วมในการปกป้อง คุ้มครอง ดูแลเด็กนั้นนอกจากครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ที่เป็นด่านแรกในการปกป้อง คุ้มครอง ดูแลเด็ก เนื่องจากมีความใกล้ชิดเด็กมากที่สุดแล้วนั้น ควรให้หน่วยงานที่ทำงานด้านเด็กเข้ามามี

ส่วนร่วมในกลไกการทำงานก็จะสร้างความเข้มแข็งในการทำงานเพิ่มขึ้น แต่เนื่องด้วยหน่วยงานด้านเด็กเป็นหน่วยงานระดับจังหวัด เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด บ้านพักเด็กและครอบครัว เป็นต้น เมื่อเกิดเหตุการณ์อาจส่งผลต่อการช่วยเหลือที่ล่าช้าในแง่ของการจัดการ หรือการเดินทางที่ดี ดังนั้นเพื่อให้การทำงานด้านการปกป้องคุ้มครอง ดูแลเด็กนั้น หน่วยงานด้านเด็กควรจัดตั้งให้มีหน่วยงานระดับอำเภอหรือตำบล เพื่อให้การบริการที่เข้าถึง และเป็นการดูแลอย่างใกล้ชิด ช่วยในกลไกการขับเคลื่อนการทำงานปกป้อง คุ้มครอง ดูแลเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลต่อเด็กในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องความรุนแรงในครอบครัว หรืออื่นใดที่เกิดขึ้นต่อเด็ก สามารถช่วยเหลือได้อย่างทันท่วงที และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็กในพื้นที่

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ที่ให้การสนับสนุนทุนในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณผู้เข้าร่วมวิจัยทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2556). รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และความรุนแรงในครอบครัวสำหรับการรายงานตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ประจำปี 2556. สืบค้นจาก http://library2.parliament.go.th/giventake/content_nla2557/d032658-03.pdf

ขุนารักษ์ หมื่นศรีรัฐ และชญญา อภิบาลกุล. (2553). แนวทางในการลดความรุนแรงของวัยรุ่นในสถานศึกษาโดยใช้วิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง: กรณีศึกษาโรงเรียนคำแคนวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. วารสารศึกษาศาสตร์, 4(ฉบับพิเศษ), 173-181.

- ปพนธีร์ ชีระพันธ์. (2559). ความรุนแรงในครอบครัวในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาฝั่งตะวันตก. *วารสารปาริชาติ*, 29(2), 155-168.
- พัชรินทร์ นินทจันทร์, โสภณ แสงอ่อน, นพวรรณ เปียชื่อ, ดรุณี ชูณหะวัต และ รณชัย คงสกนธ์. (2554). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อป้องกันความรุนแรงในครอบครัว. *รามาริบัติพยาบาลสาร*, 17(3), 444-462.
- พัทธธีรา รัตนชัย และ อัสมาแอ กาเต๊ะ. (2564). พฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยหลักการอิสลามของครอบครัวไทยมุสลิมสามจังหวัดชายแดนใต้. *วารสารอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 12(1), 67-81.
- ยงยุทธ แสนประสิทธิ์, พรณิ บุญประกอบ, รณชัย คงสกนธ์ และอังศินันท์ อินทรกำแหง. (2554). รูปแบบการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยกระบวนการการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, 17(2), 19-36.
- รณชัย คงสกนธ์ และ นฤมล โพธิ์แจ่ม. (2551). *ความรุนแรงในครอบครัว*. กรุงเทพฯ: สหประชาพาณิชย์.
- รักยัม ปัทมสิงห์ ณ อยุธยา, รณชัย คงสกนธ์, นิศากร ตัณฑการ, สุนิสา จองวัฒนา และ อุมามพร อุดมทรัพย์ากุ. (2553). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว: กรณีศึกษา 3 ชุมชนในจังหวัดสระบุรี (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: โรงพยาบาลรามาริบัติมหาวิทยาลัยมหิดล, คณะแพทยศาสตร์, งานสังคมสงเคราะห์.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546. (24 กันยายน 2546). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 120 ตอนที่ 1.
- อาหะมะกอซี กาซอ, บะห์รุดดิน บินยูโซ๊ะ และ สะมะแอ ปือราเฮง. (2556). ความรุนแรงในครอบครัวมุสลิม ต.สะเตง อ.เมือง จ.ยะลา: ศึกษาสาเหตุและวิธีการแก้ไข. *วารสารปาริชาติ*, 26(3 ฉบับพิเศษ), 131-142.
- Malley-Morrison, K. (2004). *Family Violence in a Cultural Perspective: Defining, Understanding, and Combating Abuse*. California: SAGE Publications.